

Talibanyň içindäki jaýryk

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 24 января, 2025

Talibanyň içindäki jaýryk TALIBANYŇ IÇINDÄKI JAÝRYK

Talibanyň içinde çat atmalaryň bardygy onuň häkimiýeti eýelän ilkinji günlerinden bäri hemmeleriň bilýän syrydy. Emma edil häzirki gelinen sepgitde bu syr aç-açan paş boldy we toparyň arasyndaky jaýrylmalar barha ulalýar.

Talibanyň ýolbaşçy düzüminde ýer alan şahslaryň arasyndan toparyň iň ýokary derejeli lideri Hibbatullah Ahunzadäniň emirlerini ýazgaryan dürli sesler çykмага başlady.

Talibanyň Daşary işler ministriniň kömekçisi Abbas Stanakzaý ýakynda beren beýanatynda Taliban hökümetiniň bilim almak boýunça hak-hukuklary çäklendirýän kararyny aç-açan tankyt etdi, topara simpatiya bilen garaýan öňki prezident Hamid Karzaý owgan zenanlaryny öňräk güýje giren burka geýmek hökmanylygy baradaky karara eýermezlige çagyrdy.

Karzaý geçip giden ýyllarda Taliban Kabulyň meýdanlarynda iň ganly teraktlaryny amala aşyranda-da, toparyň terrorçylaryndan «biraderan-i na-razi ma» («nägile doganlarymyz») diýip söz açýardy.

Öňki ýagdaý bolanda toparyň içinde garşylyklaýyn pikirini aýdanlaryň ýa-da ýokary derejeli dini lideriň kararlaryny tankyt etmäge het edenleriň agzy şobada ýumdurylardy, köplenc ölüm jezasyna höküm edilerdi.

Emma edil häzirki wagt toparyň içindäki jaýryklar we pikir bölünişigi ýetjek derejesine ýetdi. Taliban indi garşylyklaýyn sesleri ýumdurmakdan ejiz gelýän bolarly.

ABŞ-na we NATO guramasyna garşy alnyp barylýan soňky ýigrimi ýyllyk göreşiň dowamynda bitewiligini we agzybirligini goramagy başaran Taliban aslynda turuwbaşdan iki esasy

fraksiýadan ybaratdy.

Birinji fraksiýanyň başyny Molla Omaryň çekýän Gandagar topary düzse, ikinji fraksiýany-da Hakkani topary düzýär.

Taliban 15-nji awgustda Kabula girende birnäçe günden soň wezipe dawasy sebäpli iki fraksiýanyň arasynda kiçijik ýaragly çaknyşyk bolup geçipdir, emma Päkistanyň Kabula gelen howpsuzlyk gullugynyň başlygynyň ara girmegi bilen mesele sessiz-üýnsüz çözülipdir.

Edil häzirki wagtda toparyň ýolbaşçy düzümi Günbatar bilen oňyn gatnaşyklary ösdürmegi maksat edinýän paýhasly we pragmatik liberallar bilen özlerini gödek alyp barýan konserwatiwlerden ybarat.

Mesele şu: Günbatar bilen oňyn gatnaşyklary ýola goýup, daşarky dünýäden maddy kömek almagy umyt edýän Stanakzaý ýaly paýhasly liberallaryň tabynlygynda ýaragly güýçler ýok.

Gödek tutumly konserwatiwler bolsa agyr ýaraglara erk edýän ownukly-irili ýüzlerçe goşun bölümüne serkerdelik edýär.

Şeýle-de, meýdanda işläp ýören söweş tejribesi ýetik topar serkerdeleri-de olaryň tarapynda.

Bularyň barsynyň asly puştun. Puştunlaryň arasynda aňyrsy ýüzlerçe ýyla uzaýan tire-taýpa dawalary we oňuşmazlyklary häzirem ýeň astyndan dowam edip dur.

Birem demirgazykdan ýerleşdirilen täjik we özbek asyllly Taliban güýçleri hem-de olara serkerdelik edýän serkerdeler bar.

Olaryň goldawy we hyzmaty bolmasa, Taliban demirgazyk etraplara bular ýaly aňsat eýe bolmazdy. Geçen ýyllarda respublika režiminden, General Dostum we Atamuhammet Nur ýaly demirgazykly liderlerden nägile bolan ýüzlerçe täjik, özbek, türkmen serkerdesi Talibana goşuldy. Olar öz gezeginde toparyň sebite çaltlyk bilen ýaýramagyny üpjün edipdi.

Talibanyň iki puştun fraksiýasy toparyň arasyndaky demirgazykly toparlara hakyky manyda wezipe-ygtyýar berenok, berilen wezipeleriň köpüsi simwolikidir.

Munuň özi toparyň ýokary düzüminiň arasynda demirgazyklylara bolan ynamsyzlygy aňladýar.

Elbetde, Talibanyň içindäki özbek, täjik, türkmen serkerdeleri-de ýagdaýdan bihabar däl we olar herekete geçmek üçin amatly pursata garaşýarlar. Talibana garşy köpçülikleýin topalaň we azat-ediş hereketi başlanan ýagdaýynda, bu demirgazykly taliban serkerdeleri şobada taraplaryny üýtgedip

bilerler.

Şol sanda goňşy ýurtlarda we Türkiýede ýerleşen oppozisiýa güýçleri-de ellerini gowşuryp oturanok. Geçen maý aýynyň ortalarynda Ankarada General Dostumyň ýolbaşçylygynda jemlenişen owgan liderleri Talibana garşy güýç birikdirip herekete geçmegiň mümkinçiliklerini ara alyp maslahatlaşdylar. Kän wagt geçmänkä bu ýygnaşygyň täsirleri Pençşir jülgesinde duýuldy. Pençşirdäki Taliban güýçleri birnäçe nokatdan hüjüme uçrady we köp zyýan çekdi.

Owganystanda häzirki wagta çenli onda-munda seýrek ýagdaýda dowam eden oppozisiýa bilen Talibanyň arasyndaky çaknyşyklarynyň üstümizdäki tomusda artmagyna garaşylýar.

Oppozisiýa güýçleri daşardan kömek alybilse, gaýtadan dünýäniň üns merkezine girip we Ukrainadaky söweşi ikinji orna düşürip biler.

17.06.2022 ý.

Esedulla OGUZ,

Türkiýeli türkmen žurnalisti. Publisistika